

ŞAGİRLƏRİN YARADICILIQ BACARIQLARINI İNKİŞAF ETDİRƏN ÜSUL VƏ VASİTƏLƏR

Giriş. Yaradıcı yazı şagirdlərin öz duyğularını, düşüncələrini və fikirlərini ifadə etmələri üçün geniş imkanlar yaradır. Yaradıcı yazı yalnız şagirdlərin yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün deyil, həm də onların düşüncə və ifadə tərzlərini zənginləşdirmək üçün mühüm bir vasitədir. Orta təhsil dövründə şagirdlərin yaradıcı potensialını artırmaq və yazı bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün müxtəlif və maraqlı üsullar tətbiq edilə bilər. Bu üsulların tətbiqi, şagirdləri daha yaradıcı və açıq fikirli insanlar halına gətirə bilər.

Əsas hissə. Yaradıcı yazı dərslərində məzmunla bağlı üsullara diqqət yetirdiyimiz zaman biri-birindən maraqlı çüxtəlif üsullarla qarşılaşırıq.

Yazı dövrləri. Şagirdlərə əməkdaşlıq və kollektiv yazı təcrübəsi təqdim etmək, onların yaradıcılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək, həmçinin digər sinif yoldaşları ilə fikirləri paylaşmaq və tamamlayıcı düşüncə üzərində işləmək bacarığını gücləndirməkdir. Şagirdlərdən bir dairədə oturmalarını xahiş edin və hər birinə bir və ya iki boş vərəq verin. Şagirdlərdən hekayəyə seçdiyiniz bir ipucu ilə başlamalarını xahiş edin. İpucu nümunəsi: "Günorta idi və isti idi...". Şagirdlərdən suala 2-3 dəqiqə yazmağı xahiş edin və sonra onları öz hekayələrini solunda oturan tələbəyə ötürməyə dəvət edin. Hər hekayə bitənə qədər soldakı hekayələri keçərək dövrü üç dəqiqə təkrarlayın. Şagirdlər öz hekayələrini geri aldıqda, onları növbəti üç dəqiqə ərzində hesabat verməyə dəvət edin [6].

Altı cümləli paraqraflar. Bu fəaliyyət növü şagirdlərin yazılı ifadə bacarıqlarını inkişaf etdirmək, eyni zamanda düşüncə tərzlərini təkmilləşdirmək üçün çox faydalıdır. Altı cümləli paraqraflar yazmaq tələb edildiyində, hər bir şagirdin yalnız bir mövzu üzərində dərinləşməsi və fikirlərini diqqətlə qurması vacibdir. Bu proses, şagirdlərə həm də dilin strukturunu düzgün istifadə etməyi, cümlələrin uyğunluğunu və məna ardıcılığını təmin etməyi öyrədir. "Etmək" və "etməmək" kimi qısaltmalar da daxil olmaqla, təkrarlanmadan hər cümlənin orijinal olması tələb olunur, bu isə şagirdlərə yaradıcılıq və diqqətini cəmləmə imkanı verir. Paraqrafın məntiqi ardıcılığının qorunması şagirdlərə fikirləri bir-birinə bağlamaqda və dolğun ifadə etmədə kömək edir. Fəaliyyətin sonunda müəllifin adını açıqlamadan bütün paraqrafları oxumaq, həm də digər şagirdlərə müxtəlif perspektivlərdən faydalı nümunələr görmək imkanı tanıyır [6].

Jurnal, gündəlik tutma. Bu fəaliyyət, şagirdlərə öz düşüncə və təcrübələrini izləmə, analiz etmə və özünü tanıma bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün çox yaxşı bir üsuldur. Bu tapşırıq, şagirdlərə özlərini daha yaxşı tanımaq və düşüncələrini analiz etmək bacarığı inkişaf etdirmək məqsədini güdür. Şagirdlər hər gün gündəlikdə iki başlıq altında öz müşahidə və düşüncələrini qeyd etməlidirlər. "Mən nə gördüm?" Bu hissədə şagirdlər gördükləri və yaşadıkları hadisələri qeyd edirlər. Burada gündəlik həyatda rast gəldikləri hadisələr, insanlarla qarşılaşmalar, müəyyən mühitdəki dəyişikliklər və s. əks oluna bilər. "Gördüyüm haqda nə düşündüm?". Bu başlıq altında isə şagirdlər gördükləri hadisələr haqqında fikirlərini və hisslərini yazmalıdırlar. Burada duyğular, təəssüratlar, hadisələrə dair təhlil və ya qərarların nə səbəbdən qəbul edildiyi barədə düşüncələr ön planda olmalıdır. Həftə ərzində, bu fəaliyyət şagirdlərə öz düşüncələrini izləmək, analiz etmək və onları daha dərinləndirən anlamağa imkan verəcək. Bu praktika, onların özünütənqid və refleksiya qabiliyyətini inkişaf etdirəcək və gündəlik həyatda baş verənləri dərk etməyi təmin edəcək. Bu tapşırıq həmçinin şagirdlərə düşüncə və hisslərini yazılı şəkildə ifadə etmə təcrübəsi qazandıracaq, bu da onların yazılı və şifahi ifadə bacarıqlarını artıracaq [7].

Marafon. Bu fəaliyyət, "marafon" yazı tapşırığı, əslində yazıçılıq qabiliyyətlərini inkişaf etdirmək və ya yazıçı blokunu aşmaq istəyənlər üçün çox faydalıdır. Şagirdlərə verilən bu tapşırıq həm də onların yaradıcılığını stimullaşdırır, çünki yazı prosesinə başladıqda, məqsəd yalnız yazı müddətini davam etdirməkdir, heç bir şərt və ya sərhəd qoyulmadan. Bu cür yazı təcrübəsi, düşüncələri sərbəst şəkildə axıdmağa imkan verir və nəticədə şagirdlərin daha təbii və rahat şəkildə yazmasını təşviq edir. Ən əsası, onlar heç bir müdaxilə olmadan, öz fikirlərini ifadə edə bilirlər. Həm də yazının məzmununun deyil, hərəkətinin və ritminin ön planda olması vacibdir. Belə bir tapşırıq, həmçinin yazıçıların səhvlərdən qorxmadan özlərinə inanmağa başlamalarına və təxirə salmadan yazmağa davam etmələrinə kömək edir. Bu cür "şüur axını"na əsaslanan yazılar, həm də onları yeni ideyalarla tanış edə bilər. Yazının mənasız görünməsi belə, yeni düşüncə yollarını açmağa kömək edir və bəzən ən təsirli məzmun məhz belə spontan və sərbəst yazılardan çıxır. Bu fəaliyyət, həmçinin sinifin enerjisini artırır və şagirdlər arasında bir növ kollektiv yazı təcrübəsi yaradır. Qrup halında işləmək, bəzən daha çox ilham verici olur və insanları ruhlandırır [6].

Yaradıcı yazı dərslər planları və fəaliyyətləri. Yaradıcı yazı dərslər planları və fəaliyyətləri fərqli olmalıdır, çünki hər şagirdin nəticələri müxtəlif olacaq. Bu dərslərin əsas məqsədi şagirdləri yazı vasitəsilə özlərini ifadə etməyə və müxtəlif yazı formaları ilə tanış etməyə yönəldir. Yaradıcı yazı dərsləri, şagirdləri həvəsləndirən və bədii ifadə formalarında təcrübə etməyə təşviq edən müxtəlif təlim metodlarını əhatə etməlidir. Bu yanaşma, şagirdləri mükəmməl yazmağa təşviq edir.

Sənətdən yazma. Bu cür yaradıcı yazı məşqi şagirdlər üçün həm əyləncəli, həm də inkişaf etdirici bir fəaliyyət ola bilər. Müəllimin təqdim etdiyi fotosəkil və ya sənət əsəri əsasında şagirdlər, həmçinin təsvir etmə, şərh etmə və təsəvvür gücünü istifadə etmə bacarıqlarını inkişaf etdirə bilərlər. Müəllim əvvəlcə bir şəkil və ya rəsm göstərir, amma heç bir müzakirə aparmadan şagirdlərdən bu əsərin onlarda yaratdığı əhval-ruhiyyəni yazmalarını xahiş edir. Daha sonra, şagirdlər beyin fırtınası vasitəsilə ideya və fikirlərini bölüşürlər. Müəllim, məsələn, "Özünü bu şəkildə

təsəvvür edərək yazın” kimi qısa nümunələr verə bilər. Müəllim həmçinin şagirdlərdən, bədii əsəri təsvir etmək üçün istifadə edəcəkləri sözlərin siyahısını hazırlamağı xahiş edə bilər. Bu siyahıdan istifadə edərək şagirdlər bir hekayə və ya şeir yarada bilərlər [5].

Təxəyyül təsviri. Şagirdləri üçün yaradıcı yazı məşqləri həm çox əyləncəli, həm də onların düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirən fəaliyyətlərdir. Onların xəyal gücü və yaradıcılığına əsaslanaraq yazı dərsləri hazırlamaq, həm də onların hekayə qurma bacarıqlarını təkmilləşdirmək üçün mükəmməl bir yoldur. Şagirdlərin adi obyektlərdən belə unikal hekayələr qurması, həm onların diqqətini artırır, həm də yazılı ifadə bacarıqlarını gücləndirir. Şagirdləri adi obyektlərin hekayələrini izah etməyi çox sevirlər. Məsələn, bir dollar əskinasının hekayəsi – onu kim idarə edir, başına nə gəlib, harada olub. Müəllim, şagirdlərə evlərindəki sevimli əşyalarından birinin hekayəsini danışmağı və həmin obyekt olduğu kimi yazmağı tapşırır. Müəllim həmçinin şagirdləri “Əgər...” kimi başlanğıc cümlələri ilə məhdudlaşdırma bilər, bu da onların təsəvvürünü inkişaf etdirir. Başqa bir yaradıcı yazı fəaliyyətində isə şagirdlər tanınmış bir hekayənin sonunu dəyişə və ya özlərini məşhur bir nağılda təsəvvür edə bilərlər. Bu, uşaqların güclü xəyal güclərini istifadə etmələrinə imkan verir. Yaradıcı yazı, bu xəyal gücünün ifadə edildiyi və inkişaf etdiyi bir sahədir, çünki buradakı məqsəd həm yaradıcılığı təşviq etmək, həm də şagirdlərin hekayə qurma bacarıqlarını inkişaf etdirməkdir [5].

Şəxsi hekayələr. Şəxsi hekayələr, oxucunun müəlliflə əlaqə qurduğunu hiss etdikdə daha çox maraq doğurur. Şəxsi hekayələrə başlamaq üçün öyrənənlər öz həyatlarında əlaqə hiss etdikləri bir hadisəni və bu hadisənin onları necə təsirləndirdiyini xatırlaya bilərlər. Bu cür hekayələrdə, hissi detallar, məcazlar və bənzətmələr əhəmiyyətli rol oynayır, çünki onlar oxucuları yazıçının şəxsi təcrübəsi ilə tanış edir və hekayəyə dərinlik qatır. Bu elementlər, yazıçı ilə oxucu arasında emosional bir bağ yaratmağa kömək edir, beləliklə oxucular daha çox təsirlənir və hekayəyə daha çox diqqət göstərirlər [9].

Yaradıcı yazı dərslərində məzmunla bağlı üsul və vasitələrdən əlavə, texniki üsulların tətbiqi də çox səmərəlidir. Bu üsullar yalnız mətnin strukturu və üslubunu təkmilləşdirmək baxımından deyil, həm də şagirdlərin yaradıcılıq və nitq bacarıqlarını inkişaf etdirmək üçün mühüm rol oynayır. Bu üsullar arasında ən səmərəli olanları sinkveyn və MİNN üsuludur, çünki hər iki metod həm estetik zövqü inkişaf etdirmək, həm də məntiqi və rəhbərli nitqi formalaşdırmaq baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Sinkveyn metodunun universal tədris metodu kimi tətbiqi, şagirdlərin yaradıcı düşüncəsini stimullaşdırmaq və onların müxtəlif fənn sahələrində öyrənmə bacarıqlarını inkişaf etdirmək baxımından çox səmərəlidir. Bu metodun xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, onu müxtəlif fənn proqramlarında, mövzularda və yaş qruplarında istifadə etmək mümkündür. Sinkveynin əsas məqsədi şagirdləri yalnız məlumatla tanış etmək deyil, həm də onların marağını artırmaq, öyrənilən materialı daha yaxşı anlamağa və mühakimə yürütməyə kömək etməkdir. Sinkveyn, beş sətirdən ibarət olan bir şeir formasıdır və bu, şagirdlərə qısa və konkret ifadələrlə fikirlərini təsvir etməyə imkan verir. Bu metodun ən böyük üstünlüklərindən biri ondan ibarətdir ki, beşsətirlik struktur çox sadə və aydın olduğu üçün hər yaşda olan şagirdlərlə tətbiq oluna bilər. Həmçinin, bu metod şagirdlərin yazılı ifadə bacarıqlarını inkişaf etdirmək və onları təsirli, qısa və mənalı cümlələr qurmağa təşviq etmək üçün idealdir.

Könül Nəhmətova, sinkveyn haqqında öz araşdırmasında bu anlayışı çox düzgün bir şəkildə izah edir: “Sinkveyn – məlum olan və ya yeni əldə edilmiş məlumatların analizi və sintezinin nəticəsi olan öyrədici şeirdir” [2]. Bu tərif, sinkveynin əsas funksiyasını və tədrisdəki rolunu aydın şəkildə göstərir. Sinkveyn, sadəcə bir şeir forması olmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda məlumatın analizini və sintezini həyata keçirərək şagirdlərin fikirlərini təşkil etmə və yenilikləri qavrayış bacarıqlarını inkişaf etdirir:

1. Dərsin giriş hissəsində şagirdləri yeni mövzu ilə tanış edərkən, müəllim onlara təklif olunan mövzu üzrə təsəvvürlərini əks etdirən bir şeir tərtib etməyi tapşırır. Bu fəaliyyət, müəllimə şagirdlərin mövzu ilə nə dərəcədə tanış olduqlarını və hansı qədər biliklərinin olduğunu müəyyən etməyə kömək edir. Şagirdlər şeir yazarkən öz düşüncələrini və hisslərini ifadə edirlər, bu da onların mövzu ilə bağlı ilkin anlayışlarını ortaya qoyur. Daha sonra müəllim yeni məlumatlarla şagirdlərin mövzunu daha dərinlən mənimsəməsinə təmin edir, beləliklə dərsin əsas məqsədinə doğru irəliləmiş olurlar. Bu üsul həm öyrənənlərin əvvəlki biliklərini qiymətləndirmək, həm də yeni biliklərin düzgün şəkildə mənimsənilməsinə təşviq etmək üçün effektivdir.

2. Məlumatların müzakirəsi mərhələsində, sinkveyn tərtib etmək müəllimə şagirdlərin öyrənilən mövzunu necə anladıqlarını analiz etməyə imkan verir. Sinkveyn, şagirdlərin mövzuya dair əsas anlayışlarını və hisslərini qısa, amma anlaşılan şəkildə ifadə etmələrinə kömək edir. Bu, müəllimin şagirdlərin mövzunu nə dərəcədə mənimsədiyini və hansı aspektlərdə əlavə izahata ehtiyac duyduqlarını müəyyən etməsinə imkan yaradır. Eyni zamanda, sinkveyn metodu dərsləri daha maraqlı və əyləncəli edir, çünki şagirdlər yaratdıqları qısa şeirlərlə öz yaradıcılıqlarını ortaya qoyurlar. Bu metod, həm öyrənilən materialı dərinləşdirməyə, həm də şagirdlərin motivasiyasını artırmağa kömək edir. Sinkveynin sadə strukturu və yaradıcı yönü, həm öyrənənləri aktiv şəkildə iştirak etməyə, həm də dərsləri daha əyləncəli və cəlbədicə hala gətirməyə kömək edir.

3. “Refleksiya mərhələsində”, fikirlərin yığcam şəkildə obrazlı ifadəsi, müəllimə şagirdlərin öyrəndikləri materialı necə mənimsədiklərini və nə qədər dərin anlayışa sahib olduqlarını müəyyən etməyə kömək edir. Sinkveyn, bu baxımdan, refleksiya üçün sürətli və güclü bir alət olaraq çıxış edir. Çünki şagirdlər sinkveyn şeirini tərtib edərkən, öyrəndikləri mövzuya dair əsas fikirləri və anlayışları qısa və konkret şəkildə ifadə edirlər. Bu proses, həm şagirdlərə öz anlayışlarını nəzərdən keçirməyə, həm də müəllimə onların mövzunu nə dərəcədə mənimsədiyini sürətlə qiymətləndirməyə imkan verir. Sinkveynin qısa və strukturlu forması, həmçinin şagirdlərin düşüncələrini

təkrarlamalarını və bir mövzuya daha dərinlən yanaşmalarını təmin edir. Nəticədə, müəllim şagirdlərin təhsil prosesindəki irəliləyişlərini daha yaxşı izləyə bilər.

4. Yazı işinin təşkilində, xüsusilə Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində müəyyən bədii əsərin təhlili, esse və ya insanın yazılması və ya hekayə quruculuğu ilə bağlı sinkveyn metodundan plan kimi istifadə etmək çox faydalıdır. Sinkveynin strukturu, şagirdlərin öyrəndikləri mövzunu qısa və yığcam şəkildə təqdim etmələrinə imkan verir, eyni zamanda yaradıcı yazının qurulmasında da faydalıdır. Məsələn, şagirdlər bir bədii əsəri təhlil edərkən və ya hekayə yazarkən, əvvəlcə sinkveynin beşsətirlik strukturuna uyğun olaraq mövzunun əsas məqamlarını və ya hekayənin xarakterlərini müəyyən edə bilərlər. Bu, onlara daha aydın və məntiqi bir yazı qurmağa kömək edəcək. Bu yanaşma, şagirdlərə yalnız yazı işini təşkil etməkdə deyil, həm də dil və ədəbiyyat bacarıqlarını inkişaf etdirməkdə kömək edir [3].

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi, şagirdlərin yaradıcı yazı bacarıqlarını inkişaf etdirməyin digər səmərəli üsulu MİNN metodudur. MİNN üsuluna Azərbaycan dilinin metodologiyasında ilk dəfə Könül Nəhmətovanın tədqiqatlarında rast gəlirik. Araşdırmaçı bu üsulun əsas anlayışını tərif edərək yazır: "MİNN – şagirdlərin refleksiya və mühakimə qabiliyyətini formalaşdırmaq üçün səmərəli və optimallığına görə əvəzəlməz olan bir üsuldur. Bu metod, Cənubi Afrika Respublikasından hüquq üzrə professor Devid Makkoyd-Meyson tərəfindən yaradılmışdır. MİNN üsulu, şagirdlərin öz düşüncələrini aydın və məntiqi şəkildə ifadə etmələrini təmin edən bir yanaşmadır"[3]. Bu metod şagirdlərin əvvəlki bilikləri ilə yeni məlumatları əlaqələndirməyə kömək edir və onların mühakimə yürütmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. Bu yanaşma, həmçinin yazılı ifadənin təkmilləşdirilməsi, xüsusən də yaradıcı yazının inkişaf etdirilməsi üçün çox faydalıdır. MİNN texnoloji üsulunun əhəmiyyəti ondadır ki, o, şagirdlərə hər hansı mövzu ilə bağlı qısa zaman çərçivəsində öz mövqelərini dörd-beş cümlə ilə əhatəli şəkildə bildirmək imkanı verir. Bu metod şagirdlərin düşüncələrini aydın və konkret şəkildə ifadə etmələrini təşviq edir, həmçinin onların mühakimə qabiliyyətini və analitik düşünmə bacarıqlarını inkişaf etdirir. MİNN üsulunun tətbiqi zamanı şagirdlər müəyyən bir mövzuya dair öz fikirlərini təqdim etməli, sonra həmin fikirlərini əsaslandırmalı və mövqelərini məntiqi şəkildə dəstəkləyərək yekunlaşdırmalıdır. Bu yanaşma, onların yazılı ifadə bacarıqlarını gücləndirir və daha səmərəli, strukturlu yazılar yaratmalarına kömək edir. Həmçinin, bu metod şagirdlərə zaman idarəçiliyi və effektiv kommunikasiya bacarıqlarını inkişaf etdirmək imkanı verir.." [2].

Müəllim dərslərin sonunda öyrənilən materialın şagirdlərin necə mənimsədiklərini yoxlamaq üçün müxtəlif üsullar tətbiq etməlidir. Ənənəvi suallar, sərbəst tapşırıqlar və testlər bəzən çox vaxt tələb edir və şagirdin materialı hansı səviyyədə qavradığını dəqiq müəyyən etməyə imkan vermir. Bu zaman MİNN formulunun tətbiqi çox faydalıdır, çünki bu üsul şagirdlərə öyrəndikləri mövzu ilə bağlı öz fikirlərini qısa, lakin konkret şəkildə ifadə etməyə imkan verir. MİNN formulunun dörd elementi şagirdlərin mövzu ilə bağlı aşağıdakı şəkildə yazdıqları dörd cümlədən ibarət ola bilər:

1. M – Mövzu: Şagirdlər öyrəndikləri mövzunu qısa şəkildə ifadə edirlər.
2. İ – İdeya: Mövzuya dair əsas ideyanı və ya fikri bildirirlər.
3. N – Nümunə: Mövzu ilə bağlı konkret bir nümunə və ya fakt verirlər.
4. N – Nəticə: Şagirdlər mövzuya dair şəxsi nəticə və ya mühakimə yürüdürlər.

Bu şəkildə şagirdlər yalnız öyrəndikləri məlumatı ümumiləşdirir, həm də onları dərslərdəki əsas məqamları daha yaxşı anlamağa və qavramağa təşviq edir. MİNN üsulu həmçinin, müəllimə şagirdlərin nə dərəcədə anlayışlı olduqlarını sürətlə və effektiv şəkildə qiymətləndirməyə imkan verir. Əgər MİNN üsulundan istifadə edərkən onun strukturunu nümayiş etdirməsək, onu texnoloji üsul adlandırmaq olmaz. "MİNN"-in quruluşunun şagirdlərə düzgün şəkildə nümayiş etdirilməsi zəruridir, çünki bu üsulun effektivliyini təmin etmək üçün onun necə işlədiyini və necə tətbiq olunduğunu anlamaq vacibdir.

"MİNN"-in quruluşu aşağıdakı şəkildə təşkil olunur:

1. "İlk cümlə" — Şagird mövzu ilə bağlı öz münasibətini bildirir: "Mən düşünürəm..."
2. "Növbəti cümlə" — Mövzu ilə bağlı mövqeyini arqumentləşdirir: "Çünki..."
3. "Üçüncü cümlə" — Fikrini dəstəkləmək üçün fakt, sitat, şəxsi təcrübə və ya nümunələr təqdim edir: "Mən bunu nümunələrlə (fakt, sitat, həyat hadisəsi, müşahidələr və s.) sübut edə bilərəm."
4. "Sonuncu cümlə" — Fikirlərini ümumiləşdirir və yekun qənaətini ifadə edir: "Bütün bunlara əsasən belə qənaətə gəlirəm ki, _____."

Bu quruluş şagirdlərin öz fikirlərini məntiqi və strukturlaşdırılmış şəkildə ifadə etmələrini asanlaşdırır və onların düşüncə prosesini daha aydın edir. Eyni zamanda, bu üsul müəllimə şagirdlərin mövzunu necə qavradıqlarını, fikirlərini nə qədər yaxşı inkişaf etdirdiklərini və nə dərəcədə əsaslandırdıcaqlarını sürətlə qiymətləndirməyə imkan verir. MİNN üsulunun tətbiqi yalnız şifahi nitqin inkişafında, məntiqi və tənqidi mühakimə qabiliyyətinin formalaşdırılmasında deyil, həm də yazılı işlərin təşkilində çox faydalıdır. Bu üsul şagirdlərin fikirlərini və yazılarını qısa və məntiqi şəkildə ifadə etmələrinə kömək edir.

Nəticə. Yazı təliminin təşkilində, şagirdlərə yalnız aydın təlimatlar verməklə kifayətlənmək olmaz. Müəllim, bu üsul və texnikaları izah etməklə yanaşı, həmçinin şagirdlərə nümunələr təqdim etməli və bu nümunələr əsasında təhlil aparmalıdır. Müəllim öz yazılarını şagirdlərə nümayiş etdirərək, onlara düzgün və sürətli şəkildə metodları mənimsətməyə kömək edə bilər. Bu yanaşma, şagirdlərin yaradıcı və məntiqi yazı bacarıqlarının inkişafına, eyni zamanda onların nitq və düşüncə proseslərini təkmilləşdirməyə böyük təsir göstərir. Beləliklə, üsul və metodların tədrisdə tətbiqi həm şagirdlərin yazılı ifadə bacarıqlarını inkişaf etdirir, həm də onların məntiqi düşünmə və mühakimə qabiliyyətlərini gücləndirir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Hacıyev A. Yazı bacarıqlarının yaradılması və inkişafı ümumtəhsil məktəblərində Azərbaycan dili təliminin əsas istiqamətlərindən biri kimi. Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi, 2015, N-3.
2. Nəhmətova K. Yazı işlərinin təşkili metodikası. <http://www.tipii.edu.az/nodupload/editor/files/K%C4%B0TAB%20-%20MV.pdf>

3. Nəhmətova K. Müxtəsər ifadə yazı işlərinin təşkili metodikası. <https://www.arti.edu.az/az/presentation/591-muxtasar-ifada-yazi-isinin-taskili-metodikasi-va-qiymatlandirmasi>
4. A Visual Guide To Essay Writing: 2007 Valli Rao, Kate Chanock, Lakshmi Krishnan <https://www.tcd.ie/disability/assets/doc/pdf/essayWritingVisualGuide.pdf>
5. Academic Essay Writing For students at Charles Darwin University: <https://www.cdu.edu.au/sites/default/files/acike/docs/academic-essay-writing-resource.pdf>
6. Academic writing: the essay 2012: https://www.researchgate.net/publication/263863946Academic_writing_the_essay
7. Gliner, Jeffrey A. Research Methods in Applied Settings: An Integrated Approach to Design and Analysis / Jeffrey A. Gliner, George A. Morgan. Mahwah, NJ : Psychology Press, 2000.)
8. The Guide to 4th Grade: Reading and Writing Review reading and writing curricula for. <https://www.scholastic.com/parents/school-success/school-success-guides/guide-to-4th-grade.html>
9. Уроки развития речи: Дидактические материалы для учащихся по программе «Речь»: 6 кл. /Под общ. ред. Г.И.Канакиной, Г.В. Пранцавой. – М.: Гуманит. Изд.центр ВЛАДОС, 2000

Ключевые слова: творческое письмо, студенты, метод чинквевена, метод MINN, организация письменной работы

Keywords: creative writing, students, syncwine method, MINN method, organization of writing work

Методы и средства развития творческих навыков студентов

Резюме

Помимо дачи четких инструкций учащимся по организации письменного обучения, важно показать им методы и приемы формирования навыков оказания помощи. Преподаватель не довольствуется объяснением этих методов и приемов, но и анализируя полученные на их основе примеры, он может использовать эти средства и продемонстрировать учащимся свои вспомогательные сочинения, добиться более правильного и быстрого их усвоения. При анализе письменных заданий в современных учебниках азербайджанского языка встречаются типы эссе и эссе. Это связано с тем, что одной из основных целей занятий азербайджанским языком является развитие у учащихся навыков самостоятельного письма в различных видах письма.

Помимо дачи четких инструкций учащимся по организации обучения письму, важную роль в развитии творческих навыков играет показ им методов и приемов. Преподаватель не должен довольствоваться только объяснением этих методов и приемов, но в то же время он должен проанализировать полученные образцы и представить учащимся свое вспомогательное письмо с использованием этих инструментов. Такой подход позволяет учащимся более правильно и быстро овладеть навыками письма.

Methods and means that develop students' creative skills

Summary

In organizing written instruction, it is important to demonstrate methods and techniques to students in addition to giving them clear instructions. The teacher can not only explain these methods and techniques, but also analyze the examples he has obtained based on them, and by using these tools, he can demonstrate his own writing to students, thereby achieving more correct and rapid mastery. When analyzing written assignments in modern Azerbaijani language textbooks, essays and essay types are encountered. This is because one of the main goals of Azerbaijani language lessons is to develop students' independent writing skills in various types of writing. In addition to providing students with clear instructions in organizing writing training, demonstrating methods and techniques to them plays an important role in the development of creative skills. The teacher should not only explain these methods and techniques, but also analyze the examples he has obtained and present his own creative writing to students using these tools. This approach allows students to master writing skills more correctly and quickly.

Rəyçi: F.ü.f.d. Sadiqova N.F.